

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ номзади илмҳои таърих, сармуҳаррири Сарредаксияи илмӣ Энсиклопедияи миллии тоҷик Амиршоҳӣ Нурмуҳаммад Қурбонзода ба рисолаи Мирзоев Шухрат Чумъамуродович дар мавзӯи «Таҳлили муқоисавии воқеаҳои таърихӣ нимаи дуюми асри XIV ва ибтидои асри XV-и Мовароуннахру Хуросон дар «Зафарнома»-и Низомуддини Шомӣ ва «Аҷоибу-л-мақдур фи ахбори Темур»-и Ибни Арабшоҳ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD) аз рӯйи ихтисосҳои 6D020300 - Таърих, 6D020303 - Таърихнигорӣ, манбаъшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ

Ҳодисаҳои таърихӣ нимаи дуюми асри XIV ва ибтидои асри XV-и Мовароуннахру Хуросон, ки ба замони ҳукмронии Темурланг ва лашкаркашиҳои ӯ рост меояд, дар таърихи халқи тоҷик аҳамияти муҳим дорад. Масоили таърихӣ ин давра дар таърихнигории тоҷик ба андозаи бешу кам таҳқиқ гаштааст. Аммо таҳлили муқоисавии ахбори «Зафарнома»-и Низомуддини Шомӣ ва «Аҷоибу-л-мақдур фи ахбори Темур»-и Ибни Арабшоҳ оид ба ҳодисаҳои таърихӣ нимаи дуюми асри XIV ва ибтидои асри XX-и Мовароуннахру Хуросон бори нахуст дар ҳаҷми як рисолаи илмӣ анҷом меёбад.

Интиҳоби мавзӯ ҳеле муҳим аст, зеро таҳлили татбиқии андешаҳои ду таърихнигор, ки ҳамзамон ҳастанд, вале дар баёни ҳодисаҳои таърихӣ аз мавқеи мухталиф ва гоҳе бо ҳам зид суҳан мегӯянд, арзиши илмӣ рисоларо бештар мекунад.

Соҳтори рисола дар доираи мавзӯи мавриди пажӯҳиш танзим гардида, бобҳо ва зербобҳои он бо дарназардошти замони вуқӯи ҳодиса нигошта шуда, муаллиф тавонистааст муҳим будани мавзӯи илмиро дар муқаддимаи рисола бо сароҳат баён кунад.

Дар имтидоди таҳқиқ ба муаллиф муяссар гардидааст, ки мақсад ва вазифаҳои дар наздаш гузоштаро анҷом диҳад ва навігиҳое дар таърихнигории ин аҳд ворид созад.

Рисолаи илмӣ Мирзоев Ш.Ҷ. «Таҳлили муқоисавии воқеаҳои таърихӣ нимаи дуюми асри XIV ва ибтидои асри XV-и Мовароуннахру Хуросон дар «Зафарнома»-и Низомуддини Шомӣ ва «Аҷоибу-л-мақдур фи ахбори Темур»-и Ибни Арабшоҳ» аз муқаддима, ду боб, шаш зербоб, хулоса ва рӯйхати адабиёт иборат аст. Унвонҷӯ тибқи мақсад ва вазифаҳои дар наздаш гузошташуда боби якуми рисоларо ба масоили зиндагиномаи Низомуддини Шомӣ ва Ибни Арабшоҳ, инчунин таҳлилу баррасии соҳтор ва аҳамияти таърихӣ рисолаҳои онҳо бахшидааст. Дар ин боб бо

истифода аз маводи асарҳои Низомиддини Шомӣ ва Ибни Арабшоҳ зиндагиномаи ин таърихнигорон муайян гардида, муаллиф асарҳои онҳоро аз манбаҳои муҳими таърихӣ дар омӯзиш ва баррасии воқеаҳои таърихӣ нимаи дууми асри XIV ва ибтидои асри XV донистааст.

Дар боби дууми рисолаи илмӣ Мирзоев Шухрат Чумъамуродович низоҳои дохилии ҳокимони маҳаллӣ ва ба сари ҳокимият омадани Темур дар Мовароуннаҳр дар асоси муқоисаи асарҳои Низомиддини Шомӣ ва Ибни Арабшоҳ ва осори дигар муаррихони ин давра пажӯҳиш гаштааст. Муқоисаи ахбори мазкур ба муҳаққиқ имкон додааст, ки шароити сиёсии давр, ҷангу муноқишаҳои ҳокимон ва заминаҳои ба сари қудрат расидани Темурро инъикос намояд.

Лашкаркашиҳои Темурланг, ки боиси ғочаҳои зиёд гардидааст, дар ин ду манбаи хаттӣ хеле хуб инъикос шудааст. Ҳучуми Темур ба ҳар як шаҳру кишвар пеш аз ҳама дар пояи асарҳои Низомиддини Шомӣ ва Ибни Арабшоҳ баррасӣ гардида, муаллиф ба хоҳири тайиди назари Низомиддини Шомӣ ва Ӯ Ибни Арабшоҳ ба сарчашмаҳои дигари таърихӣ ин аср муроҷиат мекунад ва кӯшиш кардааст дар баёни сӣҳати воқеаҳо ҷониби инсофро риоя намояд. Хулосаи муаллиф дар бораи ин ки Низомуддини Шомӣ нисбат ба Ибни Арабшоҳ лашкаркашиҳои Темурро бо ҷузъиёташ баён намуда, дар бисёр ҳолатҳо аз баёни воқеият канорагирӣ кардааст, вале Ибни Арабшоҳ ҳодисаҳои таърихро воқеъбинона инъикос намуда, ба амалҳои Темур ҳақиқатнигорона баҳо додааст, аз таҳлили муқоисавии ин ду асар ба даст омадааст.

Шахсияти Темур ва масоили марбут ба он, ки дар осори дигар муҳаққиқон арзёбии муҳталиф мешавад, дар ин рисола низ мавриди таҳқиқи амиқ қарор гирифтааст. Диссертант ин масаларо дар манобеи хаттӣ ҷустуҷӯ ва ахбори дастрасшударо бо дигар манбаҳои ва адабиёти илмӣ муқоиса намуда, дар асоси ахбори Ибни Арабшоҳ ба хулосае меояд, ки Темур хондану навишта наметавонист, рӯҳониёни ислом ва донишмандонро эҳтиром мекард ва зимни лашкаркашӣ ба занону кӯдакон ва пирону барҷомондагон раҳм намекард. Ӯ ҳамчун амири хунхору золим ва ғоратгару бераҳм ба сари мардуми Хоразму Хуросон, Эрону Ҳиндустон ғочаҳои бузург овардааст. Симои зоҳирии Темур, ки дар асари «Аҷоибул-мақдур фи ахбори Темур» инъикос шудааст, аз ҷониби муаллиф ба таҳқиқоти анҷомдодаи М. Герасимов, ки симои Темурро аз рӯйи устухонҳояш шаклбандӣ карда буд, муқоиса шуда, муайн мекардад, ки ахбори Ибни Арабшоҳ ба таҳқиқоти М. Герасимов мувофиқат мекунад.

Рисолаҳои Низомуддини Шомӣ ва Ибни Арабшоҳ асарҳоеанд, ки ҳаводиси замонро ба таври муҳталиф инъикос кардаанд. Низомуддини Шомӣ бо дастури Темур ва Ибни Арабшоҳ бо ихтиёри худ ба навиштани

таърихи Темур машғул шуданд, ки мавқеи иҷтимоии онҳо ба инъикоси ҳодисаҳо бетаъсир намонанд. Унвонҷӯ дар рисолаи худ ба ин масъалаҳо таваҷҷуҳ карда, дар асоси муқоисаи ахбори ин манбаъҳо кӯшидааст воқеаҳои таърихӣ рухдода дар Мовароуннаҳру Хуросони нимаи дуҷуми асри XIV-ибтидоӣ асри XV-ро мунсифона таҳлил намояд.

Ҳамин тавр, метавон ба хулосае расид, ки дар рисолаи «Таҳлили муқоисавии воқеаҳои таърихӣ нимаи дуҷуми асри XIV ва ибтидоӣ асри XV-и Мовароуннаҳру Хуросон дар «Зафарнома»-и Низомуддини Шомӣ ва «Аҷоибу-л-мақдур фи ахбори Темур»-и Ибни Арабшоҳ» муаллифи он Ш.Ҷ.Мирзоев ба ҳадафҳои дар наздаш гузошта ҷавоби илмӣ дода, як рисолаи мукаммал офаридааст.

Бо вучуди дастовардҳои илмӣ зикршуда баъзе эродҳо дар рисола ба назар расид, ки бартараф намудани онҳо арзиши илмӣ онро боз ҳам бештар мекунад:

1. Муаллиф мушаххас накардааст, ки таърихнависони асри миёнагӣ оид ба ҳодисаҳои таърихӣ дар назардошта аз ахбори Ибни Арабшоҳ то чӣ андоза истифода кардаанд.

2. Сабаби дар муддати тӯлонӣ номаълум мондани рисолаи Ибни Арабшоҳ дар Мовароуннаҳру Хуросон баён нашудааст.

3. Дар рисола муаллиф муайян накардааст, ки дар маҷмӯъ чанд асар ба фаъолияти Темурланг ва кишваркушоҳои он дар дарозии таърих навишта шудааст.

4. Хатогӣҳо ва иштибоҳоти услубӣ ва ғоҳе грамматикӣ дар матни рисола ба назар мерасад.

Эродҳои баёншуда ба ҳеҷ ваҷҳ арзиши илмӣ рисоларо коҳиш намедиханд ва метавонанд чун пешниҳод ҳангоми ба ҷоп омода намудани рисола ба назар гирифта шаванд.

Ҳамин тавр, рисолаи илмӣ Мирзоев Шухрат Ҷумъамуродович «Таҳлили муқоисавии воқеаҳои таърихӣ нимаи дуҷуми асри XIV ва ибтидоӣ асри XV-и Мовароуннаҳру Хуросон дар «Зафарнома»-и Низомуддини Шомӣ ва «Аҷоибу-л-мақдур фи ахбори Темур»-и Ибни Арабшоҳ» дар мавзӯи муҳими таърихшиносӣ навишта шуда, қори таҳқиқоти анҷомёфта буда, дар ҷаҳорҷӯи ин масъалаҳои марбут ба мавзӯ таҳлилу баррасӣ гардида, хулосаҳои илмӣ мантиқӣ бароварда шудаанд. Хулосаву тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда аҳамияти назариявӣ-илмӣ доранд.

Автореферати диссертатсия ва мақолаҳои илмӣ дар заминаи он нашршуда мазмуну мундариҷаи асосӣ ва навгӯиҳои илмӣ таҳқиқоти мазкурро қомилан инъикос мекунад. Диссертатсия тибқи натиҷаҳои бадастомада, истифодаи амалӣ ва сифати ви роиш қомилан ба талаботи

муқаррарнамудаи Комиссияи олии аттестациони назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқ буда, унвонҷӯ Мирзоев Шухрат Ҷумъамуродович барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD) аз рӯи ихтисосҳои 6D020300 -Таърих, ихтисоси 6D020303 - Таърихнигорӣ, манбаъшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ арзанда аст.

Муқарризи расмӣ:

**Номзади илмҳои таърих,
сармуҳаррири Сарредаксияи илмӣ
Энсиклопедияи миллии тоҷик**

Суроға: 734018, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, хиёбони Непомат Қарабоев 17.
Тел. 233-35-71. E-mail: amirshohi@mail.ru

Н. Амиршоҳӣ

«10» _____ соли 2022

Имзои номзади илмҳои таърих Н. Амиршоҳиро тасдиқ менамоям:
Нозири шӯбаи кадрҳо

С. Холиқова